

Війон Франсуа

Біографія

Французький поет Франсуа Війон народився неподалік від Парижа в 1431 або 1432 році. Усе, що відомо про його життя та особу, походить із двох джерел — із його власних віршів та судових документів, які офіційно зафіксували деякі епізоди біографії поета. Легко здогадатися, що обидва ці джерела далеко не об'єктивні, тому деякі факти з життя Війона свого часу викликали чимало суперечок і помилок.

Справжнє прізвище поета — Монкорб'є або де Лож. Виховував його прийомний батько капелан Гійом де Війон, настоятель церкви Св. Венедикта, яка стала рідною оселею для Франсуа. Війон навчався на факультеті мистецтв у Сорбонні. В 1449 році він отримав диплом бакалавра, згодом став ліценціатом, а влітку 1452 р. — магістром. 1455 року поет смертельно поранив у вуличній сутичці молодого священника і був змушений утікати з Парижа.

У січні 1456 р. Війонові даровано помилування, і він повертається до Парижа. Наприкінці того самого року поет пише маленьку жартівливу поему "Ле", або "Малий заповіт". Невдовзі він зв'язується з міськими волоцюгами, бере участь у пограбуваннях, сидить у в'язницях. У 1456-1460 роках, переховуючись від правосуддя, Війон жив у провінціях Беррі, Орлеані та Дофіні.

Улітку 1461 р. поет знову опинився у в'язниці, звідки зміг вийти лише завдяки королівській амністії. Друзі та родичі Франсуа домоглися для нього умовного помилування. У 1461-1462 роках Війон пише "Заповіт", який іще називають "Великим заповітом". У 1463 він знову потрапляє до в'язниці через вуличну бійку, що закінчилася вбивством, і цього разу його засудили до повішення. Чекаючи на страту, він написав "Баладу вішальників". Але після того, як поет подав прохання про помилування, вирок замінили на десятирічне вигнання з міста. Відтоді сліди Війона втрачено. Рік і місце його смерті невідомі.

Уперше вірші Франсуа Війона були надруковані в 1489 р. паризьким видавцем П'єром Леве, Наступна редакція збірки з'являється в 1532 р. завдяки відомому поетові Клеманові Маро; приблизно за півстоліття Війона перевидають 32 рази, що для XV—XVI ст. є свідченням його нечуваної популярності. Про Війона схвально відгукувалися й деякі поети епохи Просвітництва (Лафонтен, Буало, Мольєр, Бомарше), але видань його віршів майже не було. Зате в добу романтизму, в XIX столітті, коли стають актуальними пристрасність та відвертість його поезії, цікавість до нього відроджується.

Війон жив у кінці епохи, яку прийнято називати зрілим, або високим середньовіччям. Його творчість увібрала основні риси поезії того часу, але в ній уже помітні й риси раннього Відродження. Для тогочасної поетичної творчості були характерні сталі, повторювані теми, сюжети, форми і формули, що відобразилося й у творах Війона, але поет розкриває ці теми дуже сміливо й відверто, надаючи їм індивідуальних рис.

Творчість Франсуа Війона традиційно поділяється на три частини — дві великі поеми та добірка окремих поезій. Перша з поем — це поема 1456 року "Ле" ("Малий заповіт"). Її герої — Війонові паризькі приятелі; це висловлення любові до життя в усіх його проявах, голос веселого й дотепного паризького школяра. Та в "Ле" вже виникають теми, характерні для пізніших творів Війона, — тема самотності, зради друзів та коханої, тема плинності земного буття.

Усього п'ять років відділяють "Ле" від другої поеми — "Заповіту" ("Великий заповіт"), але тепер це сповідь людини, що змагається зі страхом смерті, переконуючи самого себе й інших у її неминучості, у тлінності всього сущого. Ця поема — точний образ світогляду того часу, коли смерть була ледве не буденним явищем, що надавало особливої гостроти сьогочасним радощам.

"Заповіт" включає 186 восьмирядкових строф, 16 балад, 3 рондо. До поеми прилягають вірші, створені у той самий час. Найвідоміша — "Балада-молитва до Богородиці". Також відомі балада, присвячена гострим на язик парижанкам ("Балада про паризьких дам"), і балада, в якій висміюється сільська ідилія. Завершують поему епітафія Війона самому собі та "Балада про прощення". Серед вставних балад однією з найкращих є "Епітафія", більш відома під назвою "Балада вішальників": її було написано в той час, коли Війон чекав на страту.

У збірці повною мірою розкрився талант Війона, виражено його творче та життєве кредо. В "Заповіті" є іронічні передсмертні розпорядження: де і як його поховати, як чинити з його уявним майном; але головне місце в поемі посідає сповідь поета. Центральна проблема книги — це людина в навколишньому світі. Комізм у "Заповіті" створюється гротескним поєднанням, несумісного, грою знижених подробиць, вивертанням звичних істин, іронічними похвалами визнаним лиходіям, частою самоіронією. Багато прийомів комізму Війона мають за джерело традиції народного середньовічного мистецтва.

Одним із найпомітніших творів Франсуа Війона є "Балада прикмет". У цій поезії в жартівливій формі розкривається суперечливість буття. Особистий досвід, почуття мають для поета найважливіше значення, є шляхом пізнання та мистецтва. Складність взаємин людини і світу передається через зіставлення всебічного досвіду ліричного героя і його життєвих знань та неможливості при цьому пізнати самого себе:

Я знаю — мухи гинуть в молоці, Я знаю добру і лиху годину, Я знаю — є співці, сліпці
й скопці, Я знаю по голках сосну й ялину, Я знаю, як кохають до загину, Я знаю чорне,
біле і рябе,

Я знаю, як Господь створив людину, Я знаю все й не знаю лиш себе. (Переклад Л. Первوماйського) Ця невідворотна суперечливість знання та незнання передається за допомогою кількох художніх засобів, що виявляють прагнення митця надати своїй поезії досконалої форми. Анафора — слова "я знаю" на початку кожного рядка — підкреслює різнобічність життєвого досвіду ліричного героя (цю функцію виконує також засіб антитези — протиставлення таких понять, як "щастя" й "сльози", "шляхи" й "манівці", "небо" і "долина", що їх пізнав поет у своєму житті), а одночасно й створює

враження дещо зневажливого ставлення його до цього знання, яке не допомагає пізнати найголовніше. Важливу роль для увиразнення авторської думки відіграє також засіб епіфори — повторення в кінці кожної строфи рядка "Я знаю все, не знаю лиш себе".

Творчість Франсуа Війона вважають завершенням епохи середньовіччя й одночасно провіщенням нової доби Відродження. Використавши традиційні форми й теми середньовічної поезії, поет вклав у них свої почуття та досвід, утверджуючи право людини бути в цьому світі самою собою.

Це цікаво! Франсуа Рабле у своєму романі "Гаргантюа і Пантагрюель" розповідає, нібито Війон у той час, коли сліди його було втрачено, оселився в Пуатьє і був там кліриком. Таке припущення має свої підстави: збереглися вірші Війона пуатевенською говіркою. Взагалі особа Війона неодноразово привертала увагу письменників: крім Рабле, його робили персонажем своїх творів Р. Стівенсон та інші автори.